

Dialoger och överenskommelser med civilsamhället

KONKRETA EXEMPEL FRÅN ÅTTA KOMMUNER

Förord

Kommuners och landsting/regioners dialogprocesser och överenskommelser med det civila samhället har under de senaste två åren ökat kraftigt i antal. Med denna skrift får vi möjlighet att tränga bakom siffrorna i statistiken. Vi får ta del av åtta kommuners konkreta arbete med dialogprocesser, överenskommelser och framtagande av andra policydokument tillsammans med civilsamhället. Vi får även ta del av de nya initiativ, arbeten i partnerskap samt gemensamma lösningar på lokala samhällsutmaningar som utvecklas som en följd av gemensamma strävanden.

Intervjuundersökning och rapport har arbetats fram av utredaren Gun Berglund i samarbete med Anna-Karin Berglund, Sektionen för demokrati och styrning. Kenneth Ahlvik, Sektionen för statistik, har utgjort stöd vid enkätundersökningarna och Malin Svanberg, Sektionen för demokrati och styrning och Anna-Karin Berglund har tagit fram statistikavsnittet.

Stockholm i juni 2014

Lennart Hansson

Avdelning för ekonomi och styrning

Sektionen för demokrati och styrning

Innehåll

Bakgrund	4
Syftet med rapporten.....	5
Hur studien genomfördes.....	5
Sammanställning medverkande kommuner.....	7
Processen - steg för steg	8
Initiativ.....	8
Förberedelse och förankring.....	9
Möten och dialog.....	10
Textarbete.....	11
Gemensamt förslag.....	11
Remissförfarande.....	11
Bearbetning av inkomna synpunkter.....	11
Beslut.....	11
Ceremoni för underskrifter av överenskommelsen.....	12
Några tankar om processen.....	12
Dokumentet	14
Kommuner med en överenskommelse:.....	14
Värdegrund.....	14
Principer.....	14
Åtaganden.....	15
Övriga delar i kommunernas överenskommelser.....	15
En överenskommelse, men vad händer sen?	16
Göteborgs stad.....	16
Linköpings kommun.....	18
Stockholms stad.....	19
Trelleborgs kommun.....	20
Örebro kommun.....	20
Kommuner med andra dokument än en överenskommelse:.....	21
Nordanstigs kommun.....	21
Orsa kommun.....	23
Umeå kommun.....	25
Några goda råd från kommunernas politiker.....	27
SKLs mätning av dialoger och överenskommelser	28
Tabell 1. Kommuner i dialogprocesser och överenskommelser 2013.....	31
Tabell 2. Landsting/regioner i dialogprocesser och överenskommelser 2013.....	39

Bakgrund

Den nationella överenskommelsen inom det sociala området¹ som tecknades 2008 mellan regeringen, SKL och idéburna organisationer inom det sociala området utgör en plattform med bärande principer för hur dialog och samverkan över sektorsgränserna på nationell nivå kan utvecklas. Den nationella överenskommelsen har visat sig bli en stor inspirationskälla för framväxten av dialogprocesser och överenskommelser också mellan kommuner och landsting/regioner och civilsamhällesorganisationer på regional och lokal nivå. Lokala och regionala *dialogprocesser* med det civila samhället har bara under de senaste två åren ökat i utbredning från dialogprocesser i 74 kommuner år 2011, till dialogprocesser i 112 kommuner år 2013. Lokala *överenskommelser* har 2013 utvecklats till ett styr- och ledningsverktyg i 78 kommuner, jämfört med för två år sedan då mindre än hälften; 30 kommuner tog fram lokala överenskommelser. 2011 var Region Skåne tillsammans med de regionala idéburna organisationerna i Skåne den enda regionen/landstinget som tagit fram en regional överenskommelse. Nu, två år senare har fyra regionala överenskommelser antagits och ytterligare fem regionala överenskommelser är på väg att se dagens ljus. (I slutet av rapporten återfinns ett avsnitt som redogör för SKLs kartläggningar 2011 och 2013)

Med LOKAL/REGIONAL DIALOGPROCESS med civilsamhället menas att föreningslivet, ideella krafter, och/eller sociala företag eller kooperativ vid en serie träffar för samtal med kommunen eller landstinget.

Med en LOKAL/REGIONAL ÖVERENSKOMMELSE mellan civilsamhället och kommun eller landsting menas ett dokument som tagits fram tillsammans och med utgångspunkt i lokala/regionala behov och frågor som deltagande parter identifierar.

¹ Se www.overenskommelsen.se

Syftet med rapporten

Denna rapport syftar till att ge Dig som förtroendevald och Dig som tjänsteman mer konkreta bilder av hur lokala dialogprocesser, lokala överenskommelser och andra gemensamma policydokument egentligen kommer till stånd i samverkan mellan kommunen och det lokala civilsamhället. Du får ta del av konkreta resultat av överenskommelserna - Hur förtroende och hållbara relationer utvecklas, och hur nya innovativa lösningar på samhällsutmaningar ser dagens ljus. Det etableras utvecklingscenter för civilsamhället, Idébureau-offentliga partnerskap bildas och samverkan över sektorer och mellan organisationer uppstår där ingen trodde det skulle ske. I skriften berättar ledande kommunpolitiker om sina drivkrafter och ambitioner med samverkan med civilsamhället och tjänstemän vittnar om hur arbetet och organiseringen går till.

Hur studien genomfördes

Denna rapport baserar sig i en intervjustudie med ledande politiker och ansvariga tjänstemän i Göteborg, Linköping, Nordanstig, Orsa, Stockholm, Trelleborg och Umeå kommuner. Intervjuundersökningen har kompletterats med Örebro kommun och dess överenskommelse som utredaren är väl insatt i. Studien har syftat till att fånga upp de lokala erfarenheterna och kunskaperna om lokala samverkansprocesser. - *Vad är en dialog? Hur går den till? Hur börjar man en överenskommelseprocess? Vart ska den leda?* - Rapporten gör inte anspråk på att ge den kompletta bilden av kommunernas samverkan med det civila samhället utan ska ses som att utredaren genom samtalen försökt fånga delar av varje kommuns process och synpunkter.

I stället för en överenskommelse finns i några av de intervjuade kommunerna andra dokument som handlar om samverkan med det civila samhället, såsom avsiktsförklaring, vision, policy. Den gemensamma nämnaren för alla dokument är att de formats utifrån en dialogprocess. Undantaget är Orsa som för dialoger utifrån ett kommunalt utarbetat policydokument.

Många namn finns också på kommunernas samverkanspart i de sju intervjuade kommunerna; det civila samhället, idébureau sektor, föreningar och organisationer, föreningar och studieförbund, den sociala frivilligsektorn och den sociala ekonomin.

Två röster om alla namn och begrepp:

- Haka inte upp er på namnet!
- Kan inte SKL tala om vilka begrepp vi ska använda?!

Efter förfrågan till kommunerna om att få träffa ansvarig politiker och ansvarig tjänsteman för överenskommelsen, genomfördes intervjuer på plats i kommunerna med en politiker och en tjänsteman var för sig. Intervjuerna genomfördes under mars och april 2014. En frågemall har använts som visst stöd vid intervjuerna, men inte följts i alla delar. Tjänstemännen fick svara för huvuddelen av faktafrågorna och politikerna mer på ideologiska, politiska frågor. Det som framkommit vid intervjuerna har nedtecknats och bearbetats till en rapport. Det är nedanstående kommuner som generöst har delat med sig av sina erfarenheter. Intervjuer har skett i alla kommuner utom Örebro, varifrån utredaren har egna erfarenheter. Alla kommuner har haft någon form av dialogprocess med det civila samhället. För fem av kommunerna har det resulterat i en Överenskommelse, för en kommun i en Avsiktsförklaring, för ytterligare en kommun i en Vision och slutligen för en kommun i en Policy och riktlinjer. Se nedanstående sammanställning.

Sammanställning medverkande kommuner

Kommun/ antal invånare/ Majoritet	Typ av dokument	Antal underskrifter och använt begrepp	Dokumentet riktar sig till	Länkar till viktiga dokument
Göteborg 533 000 S, V, MP	Överens- kommelse Kf 2012-06	70 föreningar Den sociala ekonomin Sektorn social ekonomi	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer	Överenskommelse om samverkan mellan Göteborgs stad och sektorn social ekonomi http://idekom.org/wp-content/uploads/14%2C3%A9kom-%2C3%B6verenskommelse-och-%2C3%A5tg%2C3%A4rdsplan.pdf
Linköping 150 000 M, C, FP, KD	Överens- kommelse Kf 2012-06	100 föreningar Den idéburna sektorn	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer	Överenskommelse mellan den idéburna sektorn och Linköpings kommun http://www.linkoping.se/ideburesektoren
Nordanstig 9 500 S, V, MP, C, M	Vision 2020 Kf 2009-09	Föreningsliv Föreningar	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer och alla medborgare	Vision 2020 http://www.nordanstig.se/Kommunen/Vision-2020.html
Orsa 6 850 M, FP, S, MP	Policy och riktlinjer för bidrag Kf 2007-11	Föreningar	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer	Policy för stöd till föreningar http://intranet.orsa.se/wk_custom/documents%7B28e54cf9-bc70-4da8-981d-2417e26ac678%7D_policy_foer_stoed_till_foereningar.pdf
Stockholm 898 000 M, C, FP, KD	Överens- kommelse Kf 2012-06	74 föreningar Den idéburna sektorn	Social- och äldre- nämnderna samt deras förvaltningar Sociala föreningar	Överenskommelse mellan Stockholms stad och den idéburna sektorn http://www.stockholm.se/overenskomsten
Trelleborg 42 800 M, C, FP, KD, MP	Överens- kommelse Kf 2013-06	48 föreningar Föreningsliv Den idéburna sektorn	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer	Överenskommelsen: Trelleborg Tillsammans http://trelleborg.se/sv/uppleva-gora/foreningar/trelleborg-tillsammans/
Umeå 118 300 S, V	Avsikts-förklaring Kf 2005-03 Reviderad Kf 2010-01	162 frivillig- föreningar 200 volontärer Den sociala frivilligsektorn	Hela kommunen Sociala föreningar	Umeå kommuns Avsiktsförklaring http://www.umea.se/download/18_653eeg8a12e4c2b49f58000526/1361888597602/Avsikts%2C3%B6rklaring_Riktlinjer.pdf
Örebro 140 600 S, C, KD	Överens- kommelse Kf 2010-04	100 föreningar Det civila samhället	Hela kommunen Alla föreningar och organisationer	Överenskommelse om samverkan i Örebro mellan det civila samhället och kommunen http://www.orebro.se/4855.html

Processen - steg för steg

Initiativ

Ibland kommer initiativet att inleda en dialogprocess från kommunens politiker eller tjänstemän och ibland från någon person/förening inom det civila samhället. Vilket det än är har det sedan varit grunden för ett beslut inom kommunen att inleda ett arbete för att nå fram till en överenskommelse. En av kommunerna såg en stor vinst i att initiativet kom från de idéburna. Man anser att det medför mindre farhågor och misstänksamhet om kommunens syften. Oftast tycks dock initiativet ha kommit från kommunen.

De flesta kommuner i den här studien har vänt sig till hela det civila samhället och har avsett alla kommunernas nämnder och förvaltningar. I Stockholm gäller överenskommelsen mellan Social- och Äldrenämnderna samt deras förvaltningar och föreningar med verksamhet inom det området.

I underlaget till beslut om att starta arbetet behöver kommunen bland annat ta ställning till vem som ska göra vad. Det finns många varianter bland kommunerna. I Trelleborg delegerade politikerna arbetet till tjänstemännen, men deltog själva vid större möten, också ibland som inledare. Tjänstemannen och Föreningsrådets ordförande ansvarade gemensamt för processledning. I Umeå höll en politiker i de stora mötena. I Stockholm anlätades en extern processledare för alla möten, medan tjänstemännen ansvarade för dokumentation.

Så här säger Susanne Larsson i Trelleborg:

" Det har varit helt nödvändigt för mig att få stöd i det här arbetet. Det har jag fått genom SKL:s nätverk, ungdomsstyrelsen, Region Skåne och Social ekonomi Skåne. Men jag hade inte velat att någon extern tog hand om hela processledningen. Tycker inte att jag då som ansvarig tjänsteman hade kommit lika mycket in i arbetet och relationerna."

Och så här säger Ariane Andersson i Stockholm:

"I Stockholm hade vi en process med en del kritik och ifrågasättande från föreningarna. Med facit i hand tror jag att det hade varit svårt för oss att klara processen utan det externa stödet. Vi anlidade Peter Öhrn, som hade stor kunskap och erfarenhet av föreningarnas villkor och av den nationella processen. Det hjälpte till att balansera mötena."

Att ta ställning till vilket stöd som kommunen behöver kan förutom extern processledning också vara konsultinsatser från personer med erfarenheter från överenskommelser och personer med metodkunskaper om hur man arbetar med dialogprocesser, särskilt när det är fråga om stora möten med upp till 100-talet deltagare.

Förberedelse och förankring

Förberedelsearbetet är nog den del i processen som i många fall skulle behövt mer tid. När beslutet att starta processen är fattat kommer det att innebära att många personer i den kommunala organisationen behöver bli involverade. En förberedelse inåt i kommunen om vad som är på gång och varför underlättar den fortsatta processen. Till exempel antog kommunstyrelsen i Örebro först en policy, ett program för samverkan med det civila samhället. Den riktade sig till medarbetarna i kommunen och redogjorde för den politiska viljan att öka samverkan med och kunskap om det civila samhället. Även Linköping har, dock parallellt med överenskommelseprocessen, tagit fram ett program för förankringen inåt i organisationen. Generellt har de aktiviteter som skett för förankring inåt huvudsakligen skett efter beslutet om att initiera en överenskommelse.

Förberedelsen innefattar också genomgång av hur kommunen ska nå ut till föreningar och organisationer, t.ex. genom utskick till alla i kommunens föreningsregister, information på kommunens hemsida och annonsering i lokalpressen. Man behöver också utforma en inbjudan. Det underlättar t.ex. om kommunen har en web-lösning för hur anmälningar till ett stormöte tas emot. Att hitta en lämplig lokal med bra teknisk utrustning ingår också i förberedelserna. Tidpunkt och lämplig förtäring likaså. Kommunen måste ta hänsyn till föreningars och organisationers önskemål, vilket oftast betyder att möten förläggs efter vanlig kontorstid.

"Om jag hade börjat om i dag skulle jag ha lagt mer arbete på förankring inom kommunen, mer förprocess. Det hade underlättat att ha med alla (förvaltningar) från start. Vi hade behövt informera mer om vad en överenskommelse är och vad det innebär för kommunens medarbetare. Många tycker det är svårt att förstå och ta till sig. Vad är det här? Vad innebär det för vår verksamhet? Har det med vår förvaltning att göra?" – Susanne Larsson, Trelleborg

Möten och dialog

Det vanligaste efter beslut i nämnd/kommunstyrelse är en inbjudan till ett stormöte.

Detta har bland annat att göra med att kommunen inte vill favorisera några föreningar utan vända sig brett i inledningen. Några kommuner har gjort ett eget urval (t.ex. endast stora föreningar och organisationer eller bara de som är med i en sammanslutning av föreningar). Nackdelen med detta är att andra föreningar, ofta de mindre, får uppfattningen att kommunen inte räknar med dem.

Stormötet inleds ofta av ansvarig politiker som måste vara tydlig med hur kommunen ser på den idéburna sektorn och vad kommunen önskar uppnå med denna inbjudan till en dialogprocess. Ofta informerar man då också om utvecklingen av samverkan på det nationella planet med bland annat Överenskommelsen mellan staten och de sociala organisationerna.

På detta möte utses vanligtvis de som ska ansvara för genomförande av processen från kommunen och den idéburna sektorn.

En reflektion från tjänstemannen Karin Linkhorst i Linköping är att det finns en risk att kommunen för lätt kopierar den nationella överenskommelsen.

"Jag var inte själv med i början av vår process, men har en fundering. Skulle man efter det första stora mötet ha haft ett möte till, där föreningarna fick lyfta sina frågor och ge en bild av vad som var viktigt att få med i en överenskommelse? Detta för att säkerställa att de egna lokala frågorna inte tappades bort. Kanske hade dokumentet då inte sett riktigt likadant ut som det gör i dag?"

I de flesta fallen utgör stormötet starten på en process, där stora möten med de utsedda personerna som ansvarar för processen, varvas med arbetsmöten för några få som är ansvariga för textförslag.

På de stora mötena diskuteras olika delar i det som ska bli en överenskommelse. Oftast har nog den första frågan handlat om hur den gemensamma värdegrunden ser ut. Viktigt är att hitta ett arbetssätt som gör att alla har möjlighet att komma till tals. Ofta sitter man gruppvis och diskuterar frågorna. Ibland sitter representanterna för kommunen och civilsamhället var för sig i grupper, ibland är grupperna blandade. Det man kommer överens om på mötet ska skrivas ner som textförslag inför nästkommande möte.

Flera kommuner lyfter fram att det inledningsvis, till exempel vid ett första stormöte, finns mycket kritik mot kommunen. När kommunens representanter har kunnat ta emot denna kritik genom att lyssna och visa respekt för frustrationen, så har dialogen därefter blivit konstruktiv. I intervjuaterialet finns exempel på dialoger som haft en positiv och ganska samstämmig syn under arbetets gång, men också på en dialogprocess som varit mer konfliktfylld. Båda varianterna kan säkert leda framåt om bara dialogen fortsätter

Textarbete

Textförslag arbetas fram i en mindre grupp eller av bara en person. Det varierar mellan kommunerna. I Örebro var båda parter representerade även i den lilla gruppen. I t.ex. Umeå och Trelleborg var det en tjänsteman som skrev förslag. Om möjligt skickas textförslagen ut inför det möte där de ska diskuteras.

Textförslagen tas upp på kommande möte för diskussion. Oftast har det handlat om att arbeta med en bit av överenskommelsen åt gången, såsom värdegrund, principer, åtaganden och ytterligare delar.

Gemensamt förslag

Efter ett antal möten i stor och liten grupp kan den stora gruppen ta ställning för ett förslag till överenskommelse.

Remissförfarande

Remissomgången innebär både att inhämta synpunkter från kommunens nämnder/förvaltningar och från den idéburna sektorn. Det gäller att ge tillräcklig tid både med tanke på kommunens nämndprocess och med tanke på att föreningar måste ta upp frågan vid kommande medlemsmöten som inte alltid ligger tätt inpå i tiden.

Bearbetning av inkomna synpunkter

Den ansvariga gruppen tar ställning till vad av de inkomna synpunkterna som ska beaktas i förslaget och skriver därefter ett reviderat förslag. Detta blir gruppens förslag till överenskommelse.

Beslut

Efter att remissomgången genomförts och tillägg och justeringar gjorts går ärendet åter till nämnden/kommunstyrelsen för beslut om att ställa sig bakom förslaget och att därefter överlämna det till kommunfullmäktige för fastställande.

Överlag har de politiker och tjänstemän som intervjuats ansett det mycket viktigt att högsta politiska instans, Kommunfullmäktige, fastställt dokumentet.

Ärendet om en överenskommelse går med andra ord till kommunstyrelsen/kommunfullmäktige vid tre tillfällen. Först vid ställningstagandet att initiera en överenskommelse. Därefter förslag om att ett utarbetat förslag från parterna ska gå ut på remiss och slutligen för att besluta att ställa sig bakom det slutliga förslaget till överenskommelse efter att justeringar gjorts i remissomgången.

Dessa handlingar är en viktig del i dokumentationen, men utifrån de personbyten som sker både bland politiker och bland tjänstemän, är det också viktigt att andra delar, såsom till exempel stora dialogmöten, dokumenteras. Utifrån situationen i de olika kommunerna är det tydligt att mycket information tappas när byten av personer sker. Byte av person innebär alltid att viss information tappas, men en strävan kan vara att överbrygga svårigheten genom dokument och dessutom personliga överlämningar.

Tidslängden för en dialogprocess av den karaktär som överenskommelsen innebär tycks ofta hamna kring ca 2 år. Många vittnar om att det är en balansgång mellan att ge tillräcklig tid för diskussion och att inte trötta ut de som medverkar. I de fall det har dragit ut mer än ett par år riskerar engagemanget att dippa.

Ceremoni för underskrifter av överenskommelsen

Fastställande från den idéburna sektorns sida fattas självständigt av varje förening. I de flesta kommuner har tillfället för föreningarnas underskrivande gjorts till ett lite festligt, högtidligt möte, där kommunstyrelsens ordförande liksom föreningsföreträdare undertecknat överenskommelsen.

I Linköpings fall har de haft tre sådana tillfällen och avser ha flera. I andra kommuner kan en förening efter det första tillfället skriva på när man önskar genom ett föreningsråd, i kommunens reception eller liknande.

Några tankar om processen

Så här berättar Susanne Larsson, ansvarig tjänsteman i Trelleborg om deras arbete:

"Processen började med att Föreningsrådets ordförande Sonny Spurr gjorde en skrivelse till kommunstyrelsen där han föreslog att kommunen skulle arbeta fram en överenskommelse. Kommunstyrelsen fattade beslutet i september 2011 och utsåg Susanne till ansvarig tjänsteman. Det innebar att Susanne och Sonny blev processledare tillsammans. Kontakt togs då med Region Skåne och nätverket Social ekonomi Skåne för att få stöd i upplägget.

En arbetsgrupp bildades med tjänstemän från olika förvaltningar och med representanter från föreningarna. Föreningsrådet utsåg de idéburnas representanter. Förvaltningscheferna utsåg tjänstemannarepresentanter till arbetsgruppen. Arbetsgruppen hade 3 möten innan det första stormötet/dialogmötet/workshopen genomfördes. Föreningsidan var kritisk till att inte alla förvaltningar deltog. Susanne tog upp detta med kommundirektören, som talade med förvaltningscheferna.

Vid de två stora dialogmötena var huvudtemat vid det första tillfället spelregler och vid det andra handlade det om åtaganden. Vid arbetsgruppens möten (8 + 8 personer) diskuterades flera teman: spelregler, bidragsregler, volontärarbete och landsbygdsutveckling, utförare av välfärds-tjänster och den nya välfärden. Frågorna har berört både arbetsmarknad, social omsorg, kultur och fritid inom kommunen.

Efter det andra stormötet om åtaganden genomförde arbetsgruppen 3 möten. Viss trötthet började skönjas. Susanne fick i uppdrag att skriva förslag till överenskommelse. Därefter remissrunda i kommunen. **Föreningsrådet hade "viss" remissrunda på så sätt att de välkomnade synpunkter på förslaget på sin hemsida.**

Beslut togs i Kommunfullmäktige i juni 2013. I oktober samma år var överenskommelsen undertecknad av kommunen och drygt 40 föreningar.

Hela processen har tagit ca 2½ år, mellan maj 2011 och oktober 2013. Det är 19 kulturföreningar, 12 sociala föreningar, 9 idrottsföreningar och 8 övriga som hittills skrivit under överenskommelsen."

"Mest nöjd är jag med samarbetet, säger Susanne, och sedan resultatet, en överenskommelse. Det har varit roligt! Vi har haft en ganska jobbig process med många motsättningar. Vi har haft olika perspektiv och många diskussioner men tagit oss igenom det och blivit sammansvetsade. Under processens gång har jag lärt mig att mötena måste kännas intressanta, ge något."

Intrycket från intervjuerna är att trots mångåriga relationer mellan kommunen och föreningar och organisationer, framförallt genom bidragsgivning, så har de dialogprocesser som inletts de senaste åren inneburit något mer. Det handlar framför allt om en större ömsesidighet, en respekt och tillit för varandra. Relationen har gått från att vara mer ensidig till att vara mer ömsesidig. Det i sin tur blir en förbättrad plattform för fortsatt samverkan.

Det är mycket påtagligt och har varit lite överraskande för kommunens tjänstemän och politiker att dialogprocessen med föreningar har fört så mycket gott med sig även när det gäller samverkan mellan föreningar och organisationer.

Det finns en gemensam nämnare i alla kommuner om vad som är det viktigaste med en överenskommelse. Det är dialogprocessen! Det är närmandet mellan två parter som innebär större kunskap om och förståelse för varandra. Därmed ökar möjligheten för utveckling av samverkan.

En tanke som växte sig starkare under intervjuernas gång är att det tycks finnas en skillnad mellan de större och de mindre kommunerna. I de stora kommunerna har civilsamhället och kommunerna kommit längre ifrån varandra och känner till mindre om varandra. I de mindre kommunerna finns mycket mer av naturliga mötesplatser mellan politiker, tjänstemän och föreningsmänniskor. Det är också vanligt att dessa personer finns med i mer än ett sammanhang. Det ger betydligt större möjlighet för icke-formella kontakter/samtal och därmed möjlighet att se varandras situation och att förstå varandras funktion liksom också att påverka varandra. Intrycket är att de små kommunerna blir mer frågande till en överenskommelse eftersom de redan tycker att de har goda kontakter. Därmed inte sagt att inte små kommuner kan ha nytta av en överenskommelse. Det förtydligar säkert och breddar en dialogprocess. Kanske ökar det också mindre föreningars möjlighet att delta på samma villkor som större i dialogen. Dessutom finns då ett dokument som underlättar uppföljning och ger möjlighet för föreningarna att "trycka på" kommunen.

Dokumentet

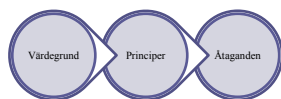
Som framgår av Sammanställning på sidan 6 har Göteborg, Linköping, Stockholm, Trelleborg och Örebro en överenskommelse. Umeå har en Avsiktsförklaring medan Nordanstig har en Vision 2020 och Orsa har en Policy för stöd till föreningar. Gemensamt för alla är att dokumentet föregåtts av en dialogprocess förutom i Orsa, där kommunens dokument är en utgångspunkt för dialoger med föreningarna.

Kommuner med en överenskommelse:

Göteborg, Linköping, Stockholm, Trelleborg och Örebro

De kommuner som har en överenskommelse är i de flesta fall uppbyggda och har en struktur som påminner om den nationella överenskommelsen mellan staten, SKL och de sociala organisationerna.

De centrala delarna i kommunernas överenskommelser är värdegrund, principer och åtaganden.

Värdegrund

Med lite olika formuleringar handlar värdegrunden framförallt om att det civila samhället är en viktig del i utvecklingen av samhället. Det ger samhörighet och det ökar människors möjlighet till personlig utveckling. Det ger också delaktighet i demokratiska processer. Likaså betonas betydelsen av samverkan med ömsesidig respekt mellan kommunen och civilsamhället.

Principer

När det gäller principerna i överenskommelsen finns de med i alla kommuners överenskommelser med vissa olikheter i ordalydelser. Principerna är

- Självständighet och oberoende
- Dialog
- Kvalitet
- Långsiktighet
- Öppenhet och insyn
- Mångfald

Ett undantag är att Linköping inte har med principen om kvalitet.

Åtaganden

Gemensamt för åtagandena är att de är kopplade till de principer som anges i överenskommelsen. I alla överenskommelser finns ett antal åtaganden från båda parter. Vissa åtaganden är lika för båda parter, andra gäller bara för den ena parten. I de intervjuade kommunerna finns mellan 7 och 19 åtaganden. En del mer övergripande, en del mer konkreta.

Exempel på åtaganden:

- öka kunskapen om varandra
- förenkla ingång/kontakt med kommunen
- visa respekt för varandras roller och respekt för det civila samhällets självständighet och oberoende
- bidra med erfarenheter till nya organisationer
- stärka den sociala ekonomins förutsättningar
- se över och pröva långsiktig samverkan
- ha tydliga regler för föreningsbidrag
- erbjuda ett antal platser till föreningar vid kommunens utbildnings-tillfällen

Övriga delar i kommunernas överenskommelser.

Förutom värdegrund, principer och åtaganden finns i kommunernas överenskommelser ytterligare några viktiga delar. Dessa är emellertid lite mer olika till sin form och innehåll. Det handlar t.ex. om en vision för samverkan samt mål och syfte för densamma. Vidare finns ofta förklaringar av de begrepp man använder samt hur man får kontakt med parterna. I Trelleborgs överenskommelse har man också tagit med tydliggörande av de två parternas roller.

Slutligen finns i alla utom Linköpings överenskommelse något om uppföljning och utvärdering. Det är allt ifrån att det ska genomföras en årlig dialogträff till att arbetsgrupp ska tillsättas och handlingsplan utarbetas med konkreta åtaganden. Trots att det inte står något i Linköpings överenskommelse, så genomför de årliga dialogträffar.

En överenskommelse, men vad händer sen?

Flera av tjänstemännen vittnar om en viss återhämtningstid, att man pustat ut lite efter att överenskommelsen var beslutad och underskriven. Men mycket har hänt!

Göteborgs stad

" Den största utmaningen i dag är att minska klassklyftorna och folkhälsofrågan är en viktig del i detta arbete. Det är t.ex. 7 års skillnad i livslängd mellan de rikaste och de fattigaste stadsdelarna i Göteborg. Kommunen klarar sig inte utan den sociala ekonomin! Den utgör ett socialt kitt! Den ger ett mervärde! Fleras åsikter! Demokrati! Det öppnar för fler dialoger. Minst av allt har vi pratat om ekonomi/bidrag" – Dario Espiga, kommunalråd i Göteborg

I Göteborg genomfördes efter beslutet om överenskommelse i maj 2012 en ceremoni i september med en första möjlighet för föreningar att skriva under överenskommelsen.

I april 2013 beslutar kommunstyrelsen att en kommunal handlingsplan för överenskommelsen ska arbetas fram. Under 2013 har många spridningsaktiviteter genomförts. Ca 700 personer har tagit del vid olika informationstillfällen, framför allt i kommunens olika förvaltningar. Mycket information finns också på hemsidan.

Under arbetet har nya relationer skapats bland annat genom den samverkansmodell, IOP, som Göteborg, i likhet med flera andra kommuner praktiserar. IOP betyder idéburet offentligt partnerskap och är ett partnerskap mellan en eller flera idéburna organisationer (den sociala ekonomin) och den offentliga sektorn. Det är en relativt ny modell av partnerskap som kan användas när varken traditionellt föreningsbidrag eller upphandling är lämpligt.

IOP-avtal skrivs ofta runt en speciell verksamhet, som ägs av den idéburna organisationen, men som den offentliga sektorn är intresserad av. I avtalet be-

stäms vad partnerskapet gäller, vilken part som ska bidra med vilka resurser, hur länge avtalet ska gälla och så vidare.

Göteborg har tecknat ett IOP när det gäller insatser till migrerande EU-medborgare. Insatserna består av övernattingsplatser och dagcentral. Frålningsarmén svarar för dagcentralen, Bräcke Diakoni för övernattingsplatser och Stadsmissionen för koordinationsinsatser.

Flera nätverk har skapats i Göteborg. T.ex. Integrationsdialogen mellan staden och föreningarna. Ett omfattande arbete har skett i dialog med stadens föreningar om hur staden på bästa sätt skulle kunna ta emot de 900 personer som kom som anhöriginvandrare under 2013. Bland annat samarbetade kommunen och föreningarna gällande insatser rörande samhällsinformation.

Göteborg har också fattat beslut om att - där det är möjligt - ställa krav på social hänsyn vid upphandling för att främja sysselsättningsmöjligheter för personer som står långt från arbetsmarknaden. Syftet är också att stimulera social integration, främja anständiga arbetsvillkor, lika möjligheter och sociala rättigheter samt arbetstagarens rättigheter. Ett av Göteborgs stads budgetmål för 2014 är att social hänsyn ska tas i 50 % av stadens tjänsteupphandlingar.

Kommunen samarbetar också med den sociala ekonomin gällande volontärer inom kommunens verksamheter och stödjer flera sociala företag.

I februari antog kommunstyrelsen ett förslag till Kommunal handlingsplan för implementering av överenskommelsen om samverkan med genomförandeperiod 2014-16. Utvärdering därefter. Handlingsplanen har arbetats fram av en partsammansatt arbetsgrupp.

Handlingsplanen utgår från överenskommelsens åtagandepunkter och har följande huvudrubriker:

- Kunskapsökning och spridning
- Förstärkt samspel, dialog och utveckling
- Finansieringsformer och mångfald av utförare

Under varje rubrik finns ett antal angivna Mål och kopplat till varje mål anges Aktivitet, Tid, Ansvarig, Framgångsfaktorer som visar att vi strävar åt rätt håll, Kostnad, Uppföljning och utvärdering.

I handlingsplanens avslutande diskussion och framåtblick skriver den partsammansatta gruppen:

"I arbetet med handlingsplanen har diskussionen om att arbetet verkligen ska leda till förändring och gemensam verksamhet varit förtgående. I diskussionen har viljan att få göra mer och på annat sätt prövats i utmanandet av det offentliga. Ambitionen bör vara att öka den sociala ekonomins andel av den offentliga verksamhetens omsättning. För att nå dit så krävs utöver politiska ställningstaganden att det offentliga är med på den maktförskjutning som kommer att behövas för att nå fram till ett sådant tillstånd."

När ansvarig politiker Dario Espiga ser framåt, ser han att Göteborg med stöd av EU-medel har öppnat ett Överenskommelsekontor, en plattform för stöd och utveckling till föreningar och organisationer. Han anser att inte minst de många och små föreningarna bör erbjudas mer stöd.

Linköpings kommun

"Det viktigaste i dag är att bygga vidare på samhällsprojektet, att människor blir delaktiga, att det finns plats för alla. Det handlar om att utveckla sin kommun och öppna livsmöjligheter för alla medborgare. De idéerna är då oumbärliga. En kommun kan aldrig hantera alla de frågor som medborgarna vill engagera sig i. Föreningslivet bidrar också till att motverka utanförskap. Därför är det viktigt att visa att de idéerna är viktiga i samhällsbygget." – Paul Lindvall, kommunalråd i Linköping.

I Linköping beslutades i juni 2012 både om Överenskommelsen och ett Program för kommunens samverkan med den idéburna sektorn. Programmet riktar sig till politiker och tjänstemän i kommunen. I inledningen på programmet står bland annat:

Kommunens alla nämnder och styrelser har sin respektive del i det gemensamma ansvaret för att programmet ska ge avtryck i vardagen. Medvetenheten hos kommunens anställda och förtroendevalda, och en levande dialog såväl inom kommunen som mellan kommunen och sektorn är därför av stor betydelse för att den idéburna sektorn ska kunna utvecklas i kommunen.

Två ceremonier för att ansluta sig till Överenskommelsen har genomförts och i dagsläget har 106 föreningar skrivit under dokumentet. För närvarande förbereds ett tredje tillfälle. Det har även gått för föreningar att ansluta sig mellan ceremonierna. Ett informationsblad har tagits fram om överenskommelsen och pressmeddelanden har skickats ut.

I oktober 2013 genomfördes i enlighet med överenskommelsen ett första dialogmöte, där man inbjöd alla föreningar i Linköping brett. Mötet skedde med stöd av metoden Open Space. 16 politiker och ett 80-tal föreningsrepresentanter deltog. En ny referensgrupp bildades under mötet. Alla som önskade delta i gruppen välkomnades och det blev 27 personer. Kommunens tjänsteman ansvarar för samordningen.

Mötet kom också fram till vad de tre viktigaste frågorna närmast framåt var:

- lokaler och mötesplatser
- fortsatt dialog
- en digital föreningsplattform, som underlättar för föreningar och gör det lätt och användarvänligt att få information och kontakt med kommunen. Linköping har nyligen inköpt ett nytt föreningsregister som en del i arbetet med en föreningsplattform.

Från Unga Kris kom i början på 2014 ett initiativ om en Föreningsmessa. Dom hade redan ordnat sponsorer för lokalkostnad. Dom fick komma till referens-

gruppen för att framföra sin idé och fick stort stöd. I och med det ger kommunen också ett bidrag. Mässan kommer att genomföras den 15 november.

Den förvaltningsövergripande arbetsgruppen som bildades under dialogprocessen har nu återupptagit sitt arbete med förankring och utveckling inom kommunen.

När ansvarig politiker Paul Lindvall tänker framåt säger han "Jag hoppas att vi inte har kramat sönder föreningarna! Detta är inte ett kommunalt, utan ett gemensamt projekt. Jag hoppas vi är nöjda med att vi kommit långt. Fler föreningar har anslutit sig. Som en följd är fler medborgare aktiva i samhällsbygget."

Stockholms stad

"Det viktigaste motivet för att utveckla samverkan med de ideburna organisationerna är viljan att se allas förmåga. Stadsmissionens arbete med personer som står långt från arbetsmarknaden är ett exempel på det. I utvecklingen av framtidens välfärd vill jag lyfta fram och stödja att fler sociala företag kan utvecklas"

– Anna König Jerlmyr, socialborgarråd i Stockholm

I Stockholm beslutades om överenskommelsen i juni 2012 och en arbetsgrupp med nya representanter utsågs från den ideburna sektorn. Gruppen består av 13 representanter därifrån och 2 tjänstemän, en från socialförvaltningen och en från äldreförvaltningen. Arbetsgruppen har träffats vid 8 tillfällen. De har fokuserat på fyra områden:

1. Den gemensamma arbetsgruppens samarbetsformer
2. Information om Överenskommelsen
3. Uppföljningskonferensen och
4. Prioritering av de partsgemensamma åtagandena.

Den ideburna sektorn har inom sig utsett fyra arbetsgrupper som arbetat med var sin fråga och som utgjort grunden för dialogen om prioritering av de partsgemensamma åtagandena. De fyra grupperna har arbetat med:

- Upphandling
- Det offentliga frivilliguppdraget
- Bidrag och
- Kvalitet.

Den gemensamma arbetsgruppen genomförde i februari 2014 sin första uppföljningskonferens. Konferensen hade fokus på att ge en kort återrapportering över vad arbetsgruppen gjort under året och att ge exempel på lokal samverkan mellan socialtjänsten och ideburna sektorn. Deltagarna på konferensen fick en sammställning på vad som hittills åstadkommit utifrån Överenskommelsen.

När ansvarig politiker Anna König Jerlmyr blickar framåt vill hon se fler utförare inom välfärdstjänsterna. Ambitionen är att utveckla upphandling så att föreningar har möjlighet att lägga anbud. Hon tror att bidragstiderna kan vara

längre än ett år och att fler samverkansprojekt med hjälp av EU-medel har genomförts mellan kommunen, näringslivet och föreningar.

Trelleborgs kommun

"Det är för mycket stuprörstänkande i dag. Man ser inte bredare på frågor i kommunen. Sverige har en tradition av att kommunalisera allt, men det kan ibland osynliggöra andra resurser. Fler kontakter med de ideburna organisationerna är också ett av flera sätt att utveckla demokratin, särskilt när medlemskap i partierna minskar"

– Ulf Bingsgård, kommunalråd i Trelleborg.

I Trelleborg tog kommunfullmäktige beslut om att ansluta sig till Överenskommelsen i juni 2013.

Susanne Larsson, ansvarig tjänsteman, har därefter haft möte med förvaltningsarnas resurspersoner och Föreningsrådet har haft möte med föreningarna.

Susanne och Föreningsrådets ordförande fortsätter sitt samarbete och har kontinuerlig kontakt. Arbetsgruppen är kvar och på önskemål från Föreningsrådet är Susanne sammankallade.

Föreningarna är aktiva och vill att mer händer. Innan sommaren ska ett stort dialogmöte hållas med tema konkreta samarbeten. Det är den huvudsakliga inriktningen framåt. Framförallt inom arbetsmarknadsförvaltningen och den sociala förvaltningen är man intresserad av detta. I ett arbetsmarknadsprojekt inom Arbetsmarknadsförvaltningen kommer man att tillsammans med Föreningsrådet genomföra en föreningsmessa. Fler förvaltningar har sökt medel för samverkan med de ideburna organisationerna.

Informationen om Överenskommelsen, möten m.m. har lagts ut på kommunens och på Föreningsrådets hemsida.

När ansvarig politiker Ulf Bingsgård ser framåt betonar han att överenskommelsen inte får bli någon pappersprodukt. Han vill se fler konkreta samarbeten mellan kommunens olika förvaltningar och de ideburna.

Örebro kommun

I Örebro beslutade kommunfullmäktige om Överenskommelsen i april 2010. Dessförinnan hade en Policy för samverkan mellan kommunen och det civila samhället tagits i maj 2008.

En Genomförandeplan utifrån Överenskommelsen upprättades och kommundirektören förankrade denna med förvaltningscheferna. Planen är uppdelad i åtgärder som kommunkontoret ansvarar för och åtgärder som förvaltningscheferna ansvarar för. En tjänsteman har på ungefär halva sin arbetstid arbetat med olika uppföljningar utifrån överenskommelsen. Årliga dialogträffar har genomförts i december 2011, februari 2013 och februari 2014. Vid den senaste dialogträffen var huvudämnet, utifrån inspiration från Göteborg, frågan om ett Föreningsråd ska bildas. Frågan är ännu inte färdigdiskuterad.

I juni 2012 beslutade kommunstyrelsen om Policy och riktlinjer för hållbar upphandling innefattande sociala hänsyn.

Stiftelsen Cesam, som har uppdraget att driva ett fristående Ideellt UtvecklingsCentrum, IUC, startade verksamheten våren 2010. Verksamheten ska ge stöd till föreningar och enskilda med idéer och medverka till att utveckla samverkan mellan kommunens verksamheter och det civila samhället. I september 2013 utökades verksamheten med en volontärförmedling. Under 2012 lyfte det föreningsråd som funnits i många år sin vision om att kunna skapa ett Föreningsarnas Hus. Ett samarbete inleddes mellan Föreningsrådet och stiftelsen Cesam. I dagsläget har de en gemensam lokal. Kommunstyrelsen beslutade i december 2013 att gå in som garant för att säkerställa hyrestäckning under perioden 2014-2015.

Under 2013 invigdes Allaktivitetshuset Tegelbruket, en stor satsning på en föreningsdriven mötesplats med fokus på unga och unga vuxna. Studieförbundet Sensus och KFUM Örebro är huvudmän och får ekonomiskt stöd av kommunen.

Från och med juni 2013 kan medel sökas hos kommunen för sociala investeringar, som avser långsiktigt förebyggande arbete. 65 miljoner kronor har avsatts för ändamålet.

Den övergripande nämnd som ansvarar för det sociala området i Örebro, Programnämnd Social Vårld, har parallellt med det arbete som skett på kommunnivå arbetat med ökat stöd till och utvecklad samverkan med det civila samhället.

Sedan 2008 har nämnden tagit fram arbetsplaner innefattande konkreta åtgärder för att utveckla stödet. Man har skapat en mötesplats benämnd Sociala kanalen, som består av högste tjänsteman, ansvarig handläggare för frågan och arbetsutskottet från en sammanslutning av sociala föreningar. I denna mötesplats har idéer lyfts som lett till projekt Bostad först och en fristående verksamhet, Ek-sam, för ekonomisk rådgivning. Utifrån Överenskommelsen har nämnden ersatt de 1-åriga ekonomiska bidragen med 3-åriga bidrag till föreningar (långsiktighet) och med 1-åriga utvecklingsstöd.

Kommuner med andra dokument än en överenskommelse:

Nordanstig, Orsa och Umeå

Nordanstigs kommun

"Vi bor i en liten kommun och jag tror att det är än viktigare då att samverka mellan kommunen och civilsamhället. Man behöver söka andra vägar. Föreningarna är ett viktigt komplement till den kommunala verksamheten. Det blir en vinna-vinna-situation och det är socialt viktigt med tanke på delaktighet och demokrati." – Monica Olsson, kommunalråd i Nordanstig.

I Nordanstig initierades under 2008 ett visionsarbete med flera dialogtillfällen, Vision 2020. Monica Olsson var då vice ordförande i kommunstyrelsen och är nu ordförande. Beslut om Visionen togs av kommunfullmäktige i september 2009. Dokumentet innefattar visionen, Här förverkligar du dina livsdrömmar, och målet - att visionen ska göra Nordanstig ännu bättre. Man tar också upp vad som krävs av Nordanstigs kommun för att uppnå målet. (kan jämföras med överenskommelsens åtaganden)

Under visionsarbetet växte det fram ett behov av samverkan mellan föreningarna och ett föreningsråd bildades. Föreningsrådet har sedan dess och fortfarande en aktiv roll i att trycka på, och lyfta fram behov. Med bidrag från kommunen har en person anställts i rådet. Den anställde beskrivs som en eldsjäl och han har bland annat lyft förslaget om att genomföra en överenskommelseprocess.

Nordanstigs kommun har utifrån visionen arbetat med ett flertal dialogprocesser i olika frågor. I den uppföljning som skedde ett år efter beslutet om Visionen redovisades de idéer som förverkligats. Några av dessa; Ett arbete med Äventyrslandet i Hassela startade, ett projekt mot droger kom igång, Landsbygdsutveckling i strandnära lägen planerades, GMO-fri (genmodifierad-fri) mat med inslag av lokalproducerat serveras i kommunens skolor, förskolor och äldreomsorg och Nordanstigs Bostäder arbetar för utveckling av fler boendeformer.

Mer än 500 idéer om hur kommunens politiker, tjänstemän och medborgare tillsammans kan utveckla Nordanstig har kommit sedan Visionen togs.

Förvaltningen tillsatte, efter beslut i kommunstyrelsen, en ungdomssamordnare år 2010. Året därefter, 2011, tillträdde nuvarande projektledaren för medborgarservice, Patrik Thorson, på den tjänsten. Utifrån detta uppdrag blev det naturligt med många kontakter med föreningslivet.

Det kom många synpunkter från föreningarna att Nordanstigs kommun var otydlig och orättvis när det gällde föreningsbidragen. Det blev därför om denna fråga en dialogprocess inleddes i mars 2013, kring hur regler för bidragen skulle utformas. I samband med översynen har även förutsättningarna för samverkan med civilsamhället omkring social omsorg, vård och omsorg, arbetsmarknad, fritid, kultur och samhällsbyggnad setts över.

Patriks inriktning/förhållningssätt till föreningarna beskriver han som influerat av Manfred Hellrigl, chef över Byrån för framtidsrelaterade frågor i regionen Vorarlberg i Österrike. SKL genomförde en studie dit år 2011 och Manfred har också inbjudits till Sverige som föreläsare på ett antal konferenser.

Manfred säger: "Vi står inför stora utmaningar; demografiska, ekonomiska och klimatmässigt och lever över våra tillgångar. Om vi inte gör något åt detta är det miljön, utvecklingsländerna och kommande generationer som får betala priset... Vi måste byta fokus. I stället för att betrakta kommunens invånare som första hand konsumenter bör vi betrakta dem som ansvarstagande medborgare som är fullt kapabla att skapa god livskvalitet." "Men det handlar om långa processer och kräver tålmod och uthållighet." "medborgare som är fullt kapabla att skapa god livskvalitet. Men det handlar om långa processer och kräver tålmod och uthållighet."

Inspirationen från Manfred har lett Patrik till slutsatsen att kommunen skapas i samverkan mellan tjänstemän, politiker och medborgare. Medborgarna måste ges utrymme att vara medskapare av sin egen kommun, och det kräver att tjänstemän och politiker backar till en möjliggörande roll, snarare än en genomförande dito.

För att belysa sitt synsätt ger Patrik ett exempel; Nordanstigs kommun satsade för några år sedan stort på start av sex ungdomsgårdar. En efter en lades de sedan ner bl.a. på grund av att intresse saknades, och då främst bland de föräldrar som hade tagit på sig att driva ungdomsgårdarna. Han menar att satsningar måste vara hållbara, och att hållbarhet bygger på medborgarnas (i det här fallet ungdomarnas) eget engagemang. För att ta en möjliggörande roll i ungdomarnas fritid, inrättade kommunstyrelsen ett bidrag för ungdomsinitiativ.

Nordanstig har nu en ungdomsgård som drivs av ungdomarna själva, där aktiviteterna i stor utsträckning finansieras genom bidraget till ungdomsinitiativ. I dag visar sig detta vara en hållbar lösning, och de få ungdomar som från början var drivande har nu fått sällskap av fler, ofta från den generation som växer upp efter dem.

Flera samverkansprocesser har inletts. I en tillfällig beredning av ny översiktsplan har Nordanstigs kommun bjudit in Föreningsrådet att delta med lika många deltagare som kommunens förtroendevalda politiker, 4 + 4 personer.

En annan dialog har förts med föreningar som tillhandahåller ledsagning eller sköter lekplatser och idrottsanläggningar inom kommunens ansvarsområde. I mycket stor utsträckning har behovet av dialog uppkommit utifrån att Nordanstigs kommun tidigare lagt över ansvar på föreningar, utan att tilldela resurser.

I augusti ska en workshop genomföras där föreningsliv, näringsliv, tjänstemän och politiker träffas. Det kan ses som ett kontinuerligt forum för samverkan mellan näringslivet, civilsamhället och Nordanstigs kommun. I detta forum ska parterna arbeta för en samsyn. Dialogen kan därefter leda fram till en överenskommelse.

När Monica Olsson, ansvarig politiker, ser framåt vill hon se att det blivit en större delaktighet från medborgarna, att man har hittat fler former för människors initiativ och engagemang.

Orsa kommun

"Den äldre befolkningen blir en allt större del av medborgarna och det är en utmaning för Orsa. Hur löser vi framtidens stöd till de äldre? Ett motiv för att utveckla samverkan med föreningar och studieförbund är att det finns en så stor och viktig resurs att ta tillvara" – Marie Olsson, kommunalråd i Orsa

I Orsa har kommunens politiker formulerat en värdegrund och en vision, som de sedan gett förvaltningarna i uppdrag att omsätta i mål och aktiviteter. I april i år, 2014, har en kommunal utvecklingsplan tagits fram för att utifrån visionen

och värdegrunden tydliggöra politikernas uppdrag till kommunens anställda och uppdragstagare. I utvecklingsplanen kan man bland annat läsa:

"Det finns ett stort ideellt engagemang i bygden. Utmaningen är att förändra de sätt vi tar hand om engagemanget, och inte fastna i gamla förenings- och organisationsstrukturer... På små orter som Orsa är en av nycklarna till framgång att identifiera och stötta eldsjalar – och se till att de inte brinner ut".

I kommunens policy för stöd till föreningar står bland annat att Orsa kommun vill främja ett gott föreningsliv. En bredd av föreningar är positivt för Orsas alla invånare. Mångfalden av föreningar främjar den demokratiska utvecklingen. Föreningslivet har betydelse genom att deras verksamhet stöttar upp och fyller på där kommunens ansvar tar slut. (jfr värdegrund i överenskommelserna) Vidare står att kommunen vill att aktiviteter så långt som möjligt ska vara organiserade av kommuninvånarna själva. Kommunen ska bidra till att föreningslivet får en ekonomisk plattform för detta.

Bakgrunden till policyn var att många föreningar tyckte att reglerna för bidragsgivning var otydliga. Kommunen behövde ta ett samlat grepp. Kommunstyrelsen beslutade därför i november 2007 om en policy för stöd till föreningar och uppdrog samtidigt åt förvaltningarna att utveckla samverkan med föreningslivet. Frågan har drivits politiskt, men politikerna har överlåtit till tjänstemännen att föra dialog med föreningslivet om bidrag och uppdrag.

Dialogerna mellan kommunen och föreningslivet har framförallt skett genom samtal mellan kommunen och en specifik förening. Men Kulturförvaltningen har även haft ett antal dialogmöten med föreningar inom kulturområdet. Syftet har varit att ventilera frågor, att ha öppna möten utan för mycket styrning. Kulturföreläsaren Peter Bernhom tycker att det fungerat väl. Det finns många skäl till samverkan i den lilla kommunen. Både resurser och kompetens är otillräckliga. Föreningslivet bidrar. Man har också en folklig förankring, är en förlängd arm till invånarna. Peter har, liksom många andra, märkt att en stor vinst med sådana möten är att olika föreningar får kontakt med varandra och söker kontakt och samverkan.

Utifrån policyn från 2007 beslutade kommunstyrelsens arbetsutskott 2009 att ge förvaltningarna i uppdrag att utveckla sin samverkan med föreningarna genom att börja arbeta med uppdragsavtal.

Ett exempel är avtalet mellan kommunen, Länskonst och Orsa grafik, som är en grafisk kollektivverkstad belägen i centrala Orsa. Kollektivverkstaden ska arbeta för ett attraktivt kulturcentrum i glesbygd och vara ett gränsöverskridande forum mellan professionella konstnärer och intresserade barn, unga, vuxna.

Ett annat exempel är att Kulturnämnden och Socialnämnden samfinansierar aktiviteter på äldreboenden som Studieförbundet ansvarar för. Kommunen vill satsa på detta i stället för att ha en person anställd på äldreboendet för att ordna aktiviteter. Ändringen har i dagarna uppmärksammats av media, då personal framfört kritik mot att en tjänst tas bort. Kommunen menar emellertid att den nya lösningen ger ett bredare utbud för de boende.

Förra året fick kommunen möjlighet att genomföra Operasändningar på sin biograf. En ny förening startade i samband med detta. Då visade det sig att det är svårt att ändra (=minska) bidrag för någon förening. Det var en förening till som skulle dela på årets summa. Det slutade med att kommunstyrelsen till en del sköt till pengar för att även den nya föreningen skulle få bidrag.

Även andra kommuner vittnar om denna svårighet att anpassa bidragen när förändringar sker inom föreningarnas aktiviteter och/eller medlemsantal. Det finns ett dilemma mellan ambitionen att ge trygghet och långsiktighet till föreningarna och att ge nya föreningar samma möjligheter till ekonomiskt stöd.

Politikerna har i år beslutat om ett uppdrag till förvaltningen om att göra en översyn av nuvarande policy. Bakgrunden är att föreningarna i de dialoger de haft med kommunen lyft fram önskemål om förändringar bland annat när det gäller utbetalningstider vid bidragsgivning. Den nya skrivningen kommer att ta hänsyn till dessa önskemål och kommer också att tydliggöra att kommunen i mycket stor utsträckning prioriterar föreningar som riktar sin verksamhet mot barn och unga. Vissa undantag kommer ändå att föreslås.

För framtiden önskar ansvarig politiker Marie Olsson att samverkan har utvecklat ytterligare. Till exempel har det skett mer inom Kultur och hälsa för ungdomar och samverkan i den viktiga integrationsfrågan har tagit fart.

Umeå kommun

"Den största samhällsutmaningen i dag är att hålla ihop samhället. Kategoriseringar och segregering måste minska. Samhället måste bli hållbart både ekonomiskt, ekologiskt och socialt" – Eva Andersson, socialnämndens ordförande i Umeå

Umeå kommun har en lång historia av samverkan med föreningar utifrån volontärarbete. Kommunfullmäktige beslutade redan i mars 2005 om en Avsiktsförklaring vad gäller samverkan med den sociala frivilligsektorn om volontärsatser. Dokumentet har sedan reviderats och på nytt beslutats av Kommunfullmäktige i januari 2010. Till Avsiktsförklaringen finns också beslutade riktlinjer. Man har utifrån personbyten och utifrån ny majoritet kunna se en viss avmattning under det senaste året. Men nu har initiativ tagits till att uppdatera läget och gå vidare.

Så här berättar Eva Andersson, socialnämndens ordförande sedan 1998:

"Vid starten av mitt uppdrag ingick bland annat att inviga den frivilligcentral som den förra ordföranden initierat. Det hade bland annat skett efter inspiration från Norge. Frivilligcentralen blev mycket kontroversiell i Umeå med anklagelser om att kommunen ville dumpa över sitt ansvar på frivilliga, volontärer. Även Stadsmissionens Öppen Gemenskap var kritiska. Processen sammanföll med en period av kärv ekonomi i Umeå, vilket spädde på farhågorna och kritiken." Det blev ett tufft jobb för Eva att förklara sin ståndpunkt.

Eva har en stark känsla för betydelsen av föreningslivet. Hon har själv varit aktiv i bland annat ABF och idrottsrörelsen. Hon ser arbetet som en fortsättning

på folkrörelsetanken. Det gör att hon ser denna del av samhällslivet som ett levande, positivt inslag och inte som något farligt.

I början av 2000-talet genomfördes ett studiebesök till Kanada, initierat av den dåvarande socialdirektören Björn Hammar. Flera politiker, bland annat Eva, och flera tjänstemän deltog. Besöket gav starkt intryck på deltagarna och stärkte uppfattningen om volontärarbete som en viktig del i samhället.

I Toronto fick de se exempel på hur frivilliga fick ta över en gammal skola, som blev en mötesplats. De frivilliga fick också tag i en gammal buss och kunde på så vis hämta upp äldre och köra dem till skolan. En modell som däremot inte föll Umeåfolket i smaken var så kallad "fundraising", det vill säga insamling av pengar för att äldre skulle få ett vårdboende. Det tycker Eva är ett självklart kommunalt ansvar.

Besöket i Toronto ledde till ett utbyte mellan städerna och det var genom dessa kontakter som kommunen fick idéer om vad som var viktigt att tänka på vid utveckling av frågan om volontärer. Rådet var att ta fram en avsiktsförklaring, vara tydlig med vad kommunen vill, vara tydlig med rollerna och inte minst att samarbeta med de fackliga organisationerna.

Så startade arbetet 2003 med att inbjuda föreningar till ett Forum för utveckling av det frivilliga arbetet. Eva inledde om kommunens vilja och inriktning. Både kulturchefen Christer Jilder och Föreningsrådets ordförande Kjell Thelberg var med från start av denna process. Dialog genomfördes med föreningsrepresentanterna och det klargjordes från kommunens sida att Christer Jilder skulle dokumentera det som mötet kom fram till. Detta skulle sedan redovisas vid kommande möte. Ca 5 möten hölls, där Christer dokumenterade mellan träffarna och förde tillbaka förslag på skrivningar som skulle leda till en avsiktsförklaring. (jämför överenskommelse-processen) Eva var ordförande vid mötena. Hela processen tog ungefär 1½ år. En remissrunda genomfördes och av de 26 föreningar som svarade var 2 negativa.

Avsiktsförklaringen och riktlinjer fastställdes av Kommunfullmäktige i mars år 2005, reviderades år 2010 och gäller alla kommunens gemensamma förvaltningar.

Efter att avsiktsförklaringen beslutats genomfördes flera föreläsningar i Umeå med de personer från Kanada som inspirerat dem. Eva och Christer var nyckelpersoner för att driva arbetet. Man ville stödja starten av en volontärverksamhet. Umeå kommun genomförde en upphandling som KFUM vann. De startade volontärföreningen. Utvecklingen har sedan lett till att KFUM:s verksamhet inte är så omfattande, utan i stället har arbetet på Frivilligcentralen (som funnits länge) breddats och vuxit.

Frivilligcentralen har en kommunal samordnare och riktar sig huvudsakligen mot äldre. Det finns ingen skriftlig överenskommelse med Frivilligcentralen, bara muntliga överenskommelser.

I kommunen finns också en Föreningsbyrå. Där bereds ansökningar om ekonomiska bidrag. Där ges också råd och stöd till föreningar. Bland annat försöker man underlätta föreningarnas administrativa processer med hjälp av e-tjänster.

I början på 2014 har socialdirektören gett ett nytt uppdrag till tjänstemännen att förbereda och planera för revidering av befintlig avsiktsförklaring. (bland annat utifrån den nationella Överenskommelsen)

Eva Andersson i Umeå om framtiden:

"Min vision är ett samhälle som håller ihop! Det sociala kittet är viktigt för utveckling av samhället. Jag har också en vision om att få bort ensamheten. Det är en mycket relevant fråga att utveckla tillsammans med föreningarna. Ensamheten är ett problem som finns inom många olika grupper i samhället, såsom t.ex. äldre, unga ensamstående mammor och studenter. Även barn kan ha för lite vuxenkontakt; - Varje barn har rätt till en vuxen som har tid att lyssna och berätta".

Några goda råd från kommunernas politiker

De ansvariga politikerna delar gärna med sig av sina erfarenheter till kommuner som tänker starta en dialogprocess med det civila samhället. Råden har sin grund i deras politiska plattform men också i de erfarenheter de fått och tagit del av under processens gång.

Paul Lindvall, KSO i Linköping, uttrycker det så här: "Det viktigaste är att processen ger verklig delaktighet, att alla kan känna sig bekväma och engagerade och att det finns en ömsesidig respekt. En tydlig politisk ledning är en förutsättning och likaså att det finns ett tjänstemannastöd under hela processen. Den här frågan handlar inte om att genomföra ett projekt och sedan komma till ett avslut. Den handlar om grunderna i samhällsbygget. Det är en löpande arbete och det är långsiktigt!"

Eva Andersson, socialnämndens ordförande i Umeå, säger "Ta med föreningarna i ett tidigt skede. Kommunen måste vara klar med vad man vill. Vad är målet? Vad är syftet? Och så måste man lyssna, vara öppen för de synpunkter som kommer. Sist men inte minst måste man ha uthållighet"

Och så här tycker Ulf Bingsgård, KSO i Trelleborg: "Vågal Kör igång! Det finns inget facit. Alla kommuner måste finna sitt sätt att utveckla samverkan. Låt det ta tid!"

Flera goda råd från de 7 kommunernas politiker:

- Tänk på att det är en process, låt det ta tid!
- Viktigast är den öppna dialogen!
- Man måste vara beredd på att det i början av processen kan finnas motstånd och okunskap.
- Tänk på att varje kommun har olika förutsättningar!
- Det är en fördel om det är föreningarna som bjuder in. Initialt finns ibland en misstänksamhet gentemot kommunen.
- Lägg mycket tid på processen! Dialogen och förankringen är kanske viktigare än resultatet, själva skrivningen. Men ett dokument är viktigt också. Inte minst med tanke på uppföljning som är en annan viktig del.
- Genomför ett visionsarbete! Det öppnar för många nya idéer.

SKLs mätning av dialoger och överenskommelser

Under 2013 sände Sveriges Kommuner och Landsting ut en enkät till Sveriges samtliga kommuner och landsting/regioner. 205 kommuner och 11 landsting svarade på denna enkät. För kommunernas del innebär det en svarsfrekvens på runt 70 % och för landstingen drygt 50 %. Syftet med enkäten var att tillfråga kommuner och landsting/regioner hur de arbetar med dialoger och dialogprocesser samt överenskommelser i samspel med det civila samhället. En liknande enkät genomfördes 2011, men några nya frågor/ämnesområden har tillkommit under 2013.

Lokala och regionala *dialogprocesser*² med det civila samhället har bara under de senaste två åren ökat i utbredning från dialogprocesser i 74 kommuner år 2011, till dialogprocesser i 112 kommuner år 2013. Lokala *Överenskommelser* har 2013 utvecklats till ett styr- och ledningsverktyg i 78 kommuner, jämfört med för två år sedan då mindre än hälften; 30 kommuner tog fram lokala överenskommelser. 2011 var Region Skåne tillsammans med de regionala idéburna organisationerna i Skåne den enda regionen/landstinget som tagit fram en regional överenskommelse. Nu, två år senare har fyra regionala överenskommelser antagits och ytterligare fem regionala överenskommelser är på väg att se dagens ljus.

Vid en närmare studie av i vilka kommuner och landsting/regioner som dialog och överenskommelser sker så är det ett engagemang som inte har någon särskild partifärg utan fördelar sig jämt mellan blocken och även i koalitioner. Mindre kommuner är dock i mindre grad än större kommuner engagerade i överenskommelseprocesser.

² Med dialogprocess menas att föreningslivet, ideella krafter, och/eller sociala företag eller kooperativt vid en serie träffar för samtal med kommunen. Dialogen kan röra ett, flera eller samtliga av kommunens verksamhetsområden.

57 kommuner uppger att de har genomfört dialogprocesser, 48 stycken uppger att dialog pågår och 7 stycken förbereder för dialog. 34 kommuner har svarat att de inte har dialogprocesser och 43 stycken att de inte vet om något pågår. Detta innebär att 112 kommuner uppgett att de har en medvetenhet om dialogprocesser och använder det som ett verktyg i samspel med civilsamhället.

Detta kan jämföras med år 2011 då 13 kommuner angav att dialog blivit genomförd, 42 stycken att det pågick och 19 kommuner förberedde för detta. Sammanlagt 74 kommuner. På två år har alltså antalet kommuner som använder sig av dialogprocesser ökat med 38 stycken.

Mer än hälften av de kommuner som svarat på frågan "Vilka föreningar eller idéburna organisationer har inbjudits eller kommer inbjudas till dialog?" uppger att de kommer eller har bjudit in en mångfald av organisationer. Motsvarande siffra 2011 var knappt 14 %. Utöver detta har man år 2013 också angivit³ följande som dialogpartners:

- En mångfald organisationer i civilsamhället (52st)
- Särskilt fritids- och idrottsorganisationer (44st)
- Särskilt kulturorganisationer (35st)
- Särskilt patient- och brukarorganisationer (20st)
- Särskilt idéburna utförare, organisationer som tar uppdrag (17 st.)
- Särskilt landsbygdsorganisationer, lokala utvecklingsgrupper (31st)
- Annan organisation (10 st.)
- Vet ej (4 st.)

Kommunerna har också fått uppge⁴ vilka andra parter som deltagit i dialogen med det civila samhället. Den intressant som flest kommuner uppger vara med i dialogen är näringslivsföreträdare (42 st.) Andra aktörer i dialogen är i fallande skala; andra kommuner i regionen, landsting/region, Arbetsförmedling samt Försäkringskassa.

Följande verksamhetsområden har uppgetts komma/ha berörts i dialogerna:

- Fritid och idrott (65st)
- Kultur (63st)
- Social omsorg, hälso- och sjukvård (61st)
- Lokala utvecklingsfrågor, infrastruktur (60st)
- Invandrar-, flykting- och integrationsfrågor (48st)
- Arbetsmarknad, sysselsättning (47st)
- Skola, utbildning (40st)
- Hållbar utveckling (33st)
- Annat (8st)
- Vet ej (2st)

³ Flervalsfråga

⁴ Ibid

Antalet kommuner som slutit en lokal överenskommelse eller har en pågående process har på två år ökat med 160 %. År 2011 uppgav 19 kommuner att man slutit en överenskommelse och 11 kommuner att en process pågick. År 2013 uppger 47 kommuner att en överenskommelse har slutits och att 31 kommuner har en pågående process. Under dessa två år har de alltså ökat från 30 till 78 kommuner som använder sig av överenskommelseprocesser som ett verktyg i samverkan med civilsamhället.

Av dem som svarat på frågan "Vilka organisationer har undertecknat den lokala överenskommelsen" så har man svarat som följande:

- Särskilt fritids- och idrottsorganisationer (14st)
- Särskilt idéburna utförare/organisationer som tar uppdrag (10st)
- En mångfald av organisationer i civilsamhället (9st)
- Särskilt kulturorganisationer (8st)
- Särskilt patient- och brukarorganisationer (5st)
- Särskilt landsbygdsorganisationer, lokala utvecklingsgrupper (3st)
- Annan organisation (3st)

Följande teman berörs i de lokala överenskommelser som tecknats:

- 40 st. "Principer eller spelregler för dialog och samverkan med civilsamhället" som tema
- 36 st. "Frivillighet (volontärer, frivilligsamordning)".
- 72 st. "Projektsamarbete, gemensamt utvecklingsarbete, samarrangemang".
- 51 % "Lokaler och anläggningar".
- 55 % "Bidrag, bidragsregler, finansieringsfrågor".
- 7 % "Annan samarbetsform vilka är Tidigt samråd, Marknadsföring, Avtal av drift med entreprenörer, Föräldrastödsprogram".
- 9 % Vet ej.

Landsting/regioner

Bland de åtta landsting/regioner där dialog pågick eller redan genomförts vid tiden för enkätundersökningen 2013, uppger fem landsting att en mångfald av organisationer har inbjudits eller kommer att inbjudas till dialog. Samtliga åtta uppger också att hälso- och sjukvård, omsorg kommer att beröras i dialogen. Utöver denna huvudfråga ligger fokus för landsting/region på kultur samt invandrar-, flykting- och integrationsfrågor tätt följt av regionala utvecklingsfrågor/infrastruktur. Fem av åtta uppger att de kommer/eller har bjudit in en mångfald av aktörer till dialog. Tre av åtta uppger också att de särskilt kommer bjuda in patient- och brukarorganisationer. Noteras kan att inget Landsting/region särskilt valt att bjuda in idéburna utförare till dessa dialoger.

År 2011 fanns det en regional överenskommelse (Region Skåne). År 2013 uppger fyra Regioner/Landsting att överenskommelseprocess pågår (Västra Götalandsregionen, Landstinget i Uppsala län, Landstinget Västernorrland, Region Gotland). Fyra stycken uppger att en överenskommelse är sluten (Örebro Läns

landsting, Landstinget Kronoberg, Landstinget i Kalmar län samt Region Skåne). Antalet landsting/regioner som påbörjat eller genomfört en överenskommelseprocess har ökat markant på bara 2 år.

Tabell 1. Kommuner i dialogprocesser och överenskommelser 2013

Kommun	Befolkning, 121231	Styre 2010	Dialogprocess	Överenskommelse
Ale	27 842	Alliansstyre		
Alingsås	38 355	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Alvesta	19 034	Alliansstyre	Dialog pågår	
Aneby	6 407	Alliansstyre	Dialog pågår	
Arboga	13 353	Blocköverskridande styre		
Arjeplog	3 054	Vänsterstyre		
Arvidsjaur	6 467	Vänsterstyre		
Arvika	25 829	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Askersund	11 011	Vänsterstyre		Process pågår
Avesta	21 467	Vänsterstyre		
Bengtstors	9 588	Blocköverskridande styre		
Berg	7 215	Blocköverskridande styre		
Bjurholm	2 421	Alliansstyre	Dialog förbereds	
Bjuv	14 866	Vänsterstyre		
Boden	27 598	Vänsterstyre		
Bollebygd	8 507	Alliansstyre		
Bollnäs	26 158	Blocköverskridande styre		
Borgholm	10 768	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår
Borlänge	49 482	Vänsterstyre		
Borås	104 867	Vänsterstyre	Dialog pågår	Process pågår
Botkyrka	86 274	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Boxholm	5 206	Vänsterstyre	Dialog pågår	Process pågår
Bromölla	12 250	Vänsterstyre		
Bräcke	6 655	Vänsterstyre		
Burlöv	17 011	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Bästad	14 263	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Dals-Ed	4 665	Alliansstyre		
Danderyd	31 960	Alliansstyre		
Degerfors	9 477	Vänsterstyre		Överenskommelse har slutits
Dorotea	2 794	Vänsterstyre		
Eda	8 496	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Ekerö	26 160	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår
Eksjö	16 368	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	
Emmaboda	8 991	Vänsterstyre		

Enköpings lasarett	40 349	Alliansstyre		
Eskestuna	98 765	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Estöv	31 744	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	
Essunga	5 502	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Fagersta	12 634	Vänsterstyre		
Falkenberg	41 423	Alliansstyre		
Falköping	31 689	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	Process pågår
Falun	56 432	Vänsterstyre		
Filipstad	10 549	Vänsterstyre		
Finspång	20 791	Vänsterstyre		
Flen	16 019	Vänsterstyre		
Forshaga	11 311	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Färgelanda	6 549	Alliansstyre		
Gagnef	10 012	Alliansstyre		
Gislaved	28 732	Alliansstyre	Dialog pågår	
Gnesta	10 442	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Gnosjö	9 354	Alliansstyre		
Gottland	57 241	Vänsterstyre	Dialog pågår	Process pågår
Grums	8 939	Vänsterstyre		Process pågår
Gråstorp	5 639	Alliansstyre		
Gullspång	5 221	Blocköverskridande styre		
Gällivare	18 307	Vänsterstyre		
Gävle	96 170	Vänsterstyre		
Göteborg	526 089	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Götene	13 092	Blocköverskridande styre		
Habo	10 879	Alliansstyre		
Hagfors	12 170	Vänsterstyre		
Hallsberg	15 283	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Hällstahammar	15 346	Vänsterstyre		
Halmstad	93 231	Alliansstyre		
Hammarö	15 061	Alliansstyre		
Haninge	79 430	Alliansstyre		
Haparanda	9 904	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Heby	13 364	Alliansstyre		
Hedemora	15 064	Blocköverskridande styre		
Helsingborg	132 011	Alliansstyre		
Herrljunga	9 282	Alliansstyre		
Hjo	8 832	Alliansstyre	Dialog pågår	
Hofors	9 521	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Huddinge	101 010	Alliansstyre		
Hudiksvall	36 821	Alliansstyre	Dialog förbereds	Överenskommelse

				har slutits
Hultsfred	13 550	Alliansstyre		
Hylte	10 032	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Håbo	19 883	Vänsterstyre		
Hällefors	6 988	Blocköverskridande styre		
Härjedalen	10 246	Blocköverskridande styre		
Härnösand	24 398	Vänsterstyre		
Härryda	35 223	Alliansstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Hässleholm	50 163	Alliansstyre		
Höganäs	24 863	Alliansstyre		
Högsby	5 730	Vänsterstyre		
Hörby	14 958	Alliansstyre		
Hör	15 526	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Jokkmokk	5 086	Vänsterstyre		
Järfälla	68 210	Alliansstyre		
Jönköping	129 478	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Kalix	16 518	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Kalmar	63 671	Vänsterstyre	Dialog pågår	Process pågår
Karlsborg	6 699	Alliansstyre		
Karlskoga	29 631	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Karlskrona	63 691	Alliansstyre		
Karlstad	86 929	Alliansstyre	Dialog pågår	
Katrineholm	32 549	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	
Kil	11 782	Blocköverskridande styre		
Kinda	9 744	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Kiruna	22 972	Vänsterstyre		
Klippan	16 660	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Knivsta	15 279	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår
Kramfors	18 516	Vänsterstyre		
Kristianstad	80 507	Alliansstyre	Dialog pågår	
Kristinehamn	23 729	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Krokom	14 590	Alliansstyre		
Kumla	20 738	Vänsterstyre	Dialog förbereds	Process pågår
Kungsbacka	76 786	Alliansstyre		
Kungsör	8 030	Vänsterstyre		
Kungälv	41 753	Alliansstyre		
Kävlinge	29 427	Alliansstyre		
Köping	24 854	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Laholm	23 458	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse

				har slutits
Landskrona	42 560	Alliansstyre		
Laxå	5 552	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Leksand	15 146	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Lerum	39 070	Alliansstyre		
Lessebo	8 012	Vänsterstyre		
Lidingö	44 434	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Lidköping	38 254	Vänsterstyre	Dialog förbereds	Process pågår
Lilla Edet	12 580	Blocköverskridande styre		
Lindesberg	22 979	Vänsterstyre		
Linköping	148 521	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Ljungby	27 423	Alliansstyre	Dialog pågår	
Ljusdal	18 880	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Ljusnarsberg	4 848	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Lomma	22 298	Alliansstyre		
Ludvika	25 639	Vänsterstyre		
Luleå	74 905	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Lund	112 950	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår
Lycksele	12 351	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Lysekil	14 396	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	
Malmö	307 758	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Malung-Sälén	10 178	Blocköverskridande styre		
Malå	3 196	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Mariestad	23 739	Alliansstyre		
Mark	33 763	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Markaryd	9 477	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Mellerud	8 946	Alliansstyre	Dialog pågår	
Mjölby	26 195	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Mora	20 082	Blocköverskridande styre		
Motala	41 867	Vänsterstyre		
Mullsjö	7 070	Alliansstyre		
Munkedal	10 173	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	
Munkfors	3 642	Vänsterstyre		
Mölnådal	61 659	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Mönsterås	12 799	Alliansstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Mörbylånga	14 256	Alliansstyre		
Nacka	92 873	Alliansstyre		

Nora	10 356	Blocköverskridande styre		
Norberg	5 630	Vänsterstyre		Process pågår
Nordanstig	9 533	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Process pågår
Nordmaling	7 039	Vänsterstyre		
Norrköping	132 124	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Norrköping	56 634	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Norsjö	4 172	Vänsterstyre		
Nybro	19 486	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Nykvarn	9 442	Alliansstyre	Dialog pågår	
Nyköping	52 336	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Nynäshamn	26 572	Blocköverskridande styre		
Nässjö	29 382	Blocköverskridande styre		
Ockelbo	5 850	Blocköverskridande styre		
Olofström	12 896	Vänsterstyre		
Orsa	6 835	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Orust	15 083	Blocköverskridande styre		
Osby	12 637	Alliansstyre		
Oskarshamn	26 144	Vänsterstyre		
Ovanåker	11 392	Blocköverskridande styre		
Oxelösund	11 236	Vänsterstyre		
Pajala	6 279	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Partille	35 837	Alliansstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Perstorp	7 096	Alliansstyre		
Piteå	41 078	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Pågunda	5 466	Vänsterstyre		
Pöbertsfors	6 717	Vänsterstyre		
Ronneby	27 788	Alliansstyre		
Rättvik	10 799	Alliansstyre		
Sala	21 596	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Sälem	15 881	Alliansstyre		
Sandviken	37 089	Vänsterstyre		
Sigtuna	42 272	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Smrishamn	18 997	Alliansstyre		
Sjöbo	18 290	Alliansstyre		
Skara	18 281	Alliansstyre		
Skellefteå	71 774	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Skinnskatteberg	4 392	Vänsterstyre		
Skurup	14 955	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Skövde	52 212	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår

Smedjebacken	10 650	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Sollefteå	19 736	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Sollentuna	66 859	Alliansstyre		
Solna	71 293	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Sorsele	2 673	Vänsterstyre		Överenskommelse har slutits
Sotenäs	9 004	Alliansstyre		
Staffanstorps	22 534	Alliansstyre		
Stenungsund	24 868	Alliansstyre		
Stockholm	881 235	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Storfors	4 150	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Storuman	6 006	Alliansstyre		
Strängnäs	33 072	Blocköverskridande styre		Överenskommelse har slutits
Strömstad	12 295	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	
Strömsund	12 138	Vänsterstyre		
Sundbyberg	40 793	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Sundsvalldalen	96 687	Alliansstyre		
Sunne	13 102	Alliansstyre		
Surahammars	9 890	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Svalöv	13 275	Blocköverskridande styre	Dialog pågår	
Svedala	19 971	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Svenljunga	10 239	Alliansstyre		
Säffle	15 308	Alliansstyre		
Säter	10 851	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Sävsjö	10 844	Alliansstyre		
Söderhamns	25 223	Vänsterstyre		
Söderköpings	14 143	Alliansstyre		
Södertälje	89 473	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Sölvesborg	16 808	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Tanums	12 270	Alliansstyre		
Tibro	10 673	Alliansstyre	Dialog pågår	
Tidaholms	12 556	Vänsterstyre		
Tierps	20 156	Vänsterstyre		
Timrå	17 997	Vänsterstyre		
Tingsryds	12 141	Blocköverskridande styre		
Tjörns	14 974	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Tomelilla	12 917	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Torsby	12 219	Vänsterstyre		
Torsås	6 858	Alliansstyre	Dialog pågår	
Tranemo	11 573	Alliansstyre		

Tranås	18 145	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Trelleborg	42 605	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Trollhättan	55 749	Vänsterstyre		
Trosa	11 529	Alliansstyre		
Tyresö	43 764	Alliansstyre	Dialog genomförd	
Täby	65 364	Alliansstyre		
Töreboda	9 009	Blocköverskridande styre		
Uddevalla	52 530	Alliansstyre		
Ulricehamn	23 015	Alliansstyre		
Umeå	117 294	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Upplands Väsby	40 723	Alliansstyre		
Upplands-Åbro	24 353	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Uppsala	202 625	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Uppvidinge	9 276	Alliansstyre		
Vadstena	7 338	Alliansstyre		
Vaggeryd	13 148	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Process pågår
Valdemarsvik	7 597	Vänsterstyre	Dialog pågår	
Vallentuna	31 215	Alliansstyre		
Vansbro	6 779	Alliansstyre		
Vara	15 557	Blocköverskridande styre		
Varberg	59 186	Alliansstyre		
Vaxholm	11 126	Alliansstyre		
Vellinge	33 615	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Vetlanda	26 297	Blocköverskridande styre		Överenskommelse har slutits
Vilhelmina	6 941	Vänsterstyre		
Vimmerby	15 403	Alliansstyre		Process pågår
Vindeln	5 359	Alliansstyre		
Vingåker	8 775	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Värgårda	11 030	Alliansstyre		
Vänersborg	36 968	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Vännäs	8 522	Vänsterstyre		Överenskommelse har slutits
Värmdö	39 387	Alliansstyre	Dialog förbereds	
Värnamo	33 012	Alliansstyre		
Västervik	35 892	Alliansstyre		
Västerås	140 499	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Växjö	84 800	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Ydre	3 612	Alliansstyre		

Ystad	28 558	Alliansstyre		
Åmål	12 211	Vänsterstyre		
Ånge	9 639	Vänsterstyre		
Åre	10 406	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Årjäng	9 864	Alliansstyre		
Åsele	2 958	Vänsterstyre		
Åstorp	14 806	Blocköverskridande styre		
Åtvidaberg	11 446	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	
Älmhult	15 724	Alliansstyre		Överenskommelse har slutits
Älvdalen	7 139	Alliansstyre		
Älvkarleby	9 059	Vänsterstyre		
Älvbyn	8 200	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Ängelholm	39 742	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Öckerö	12 539	Alliansstyre		
Ödeshög	5 200	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Örebro	138 952	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Örkelljunga	9 655	Alliansstyre	Dialog förbereds	Process pågår
Örnsköldsvik	55 008	Vänsterstyre		
Östersund	59 485	Vänsterstyre	Dialog förbereds	
Österåker	40 269	Alliansstyre		
Östhammar	21 262	Blocköverskridande styre	Dialog genomförd	Process pågår
Östra Göinge	13 620	Alliansstyre		Process pågår
Överkalix	3 497	Vänsterstyre		Process pågår
Övertorneå	4 772	Vänsterstyre		

Tabell 2. Landsting/regioner i dialogprocesser och överenskommelser 2013

Landsting/region	Befolkning (121231)	Styre 2010	Dialog- process	Överenskommelse
Stockholms läns landsting	2 127 006	Alliansstyre		
Landstinget i Uppsala län	341 977	Alliansstyre	Dialog förbereds	Process pågår
Landstinget i Sörmland	274 723	Blocköverskridande styre		
Landstinget i Östergötland	433 784	Alliansstyre		
Landstinget i Jönköpings län	339 116	Alliansstyre	Dialog förbereds	Process pågår
Landstinget Kronoberg	185 887	Alliansstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Landstinget i Kalmar län	233 548	Vänsterstyre	Dialog pågår	Överenskommelse har slutits
Region Gotland	57 241	Vänsterstyre	Dialog pågår	Process pågår
Landstinget i Blekinge	152 315	Vänsterstyre		
Region Skåne	1 263 088	Alliansstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Region Halland	304 116	Alliansstyre	Dialog pågår	
Västra Götalandsregionen	1 600 447	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Process pågår
Landstinget i Värmland	273 080	Alliansstyre	Dialog pågår	
Örebro läns landsting	283 113	Vänsterstyre	Dialog genomförd	Överenskommelse har slutits
Landstinget i Västmanland	256 224	Vänsterstyre		
Landstinget i Dalarna	276 555	Vänsterstyre		
Landstinget i Gävleborg	276 637	Blocköverskridande styre		
Landstinget i Västerbotten	241 981	Alliansstyre	Dialog pågår	Process pågår
Jämtlands läns landsting	126 201	Vänsterstyre		
Västerbottens läns landsting	260 217	Vänsterstyre	Dialog genomförd	
Norrbottnens läns landsting	248 637	Vänsterstyre		

Dialoger och överenskommelser med civilsamhället

Konkreta exempel från åtta kommuner

Lokala och regionala dialogprocesser och överenskommelser med det civila samhället har under de senaste två åren ökat starkt i utbredning. Denna rapport baseras på en intervjustudie som förmedlar erfarenheter från åtta kommuners lokala dialogprocesser och hur lokala överenskommelser och gemensamma policydokument kan utformas i samverkan mellan kommunen och det lokala civilsamhället.

I skriften får vi även ta del av de konkreta resultaten av överenskommelserna - Hur förtroende och hållbara relationer utvecklas, och hur nya innovativa lösningar på samhällsutmaningar ser dagens ljus. Det etableras utvecklingscenter för civilsamhället, idéburna-offentliga partnerskap bildas och samverkan över sektorer och mellan organisationer uppstår där ingen trodde det skulle ske.

I skriften berättar ledande kommunpolitiker om sina drivkrafter och ambitioner med samverkan med civilsamhället och tjänstemän vittnar om hur arbetet och organiseringen av samverkan går till.

Upplysningar om innehållet
Anna-Karin, Berglund, anna-karin.berglund@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2014
ISBN: år 978-91-7585-113-6